

TALABALARDA IJODIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA O'QITUVCHINING ROLI

Ochilova Dilbar

Denov Tadbirkorlik va pedagogika instituti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining roli tahlil qilinadi. Maqolada ijodiy fikrlash tushunchasi, uning pedagogik ahamiyati, shuningdek, o'qituvchining ijodiy jarayondagi roli, pedagogik metodlar va strategiyalar orqali talabalarning kreativ qobiliyatlarini shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi talabaning ijodiy fikrlashini rag'batlantirishda muhim vosita bo'lib, u innovatsion pedagogik metodlarni qo'llash, ijobiy muhit yaratish va talabaning shaxsiy qobiliyatlarini hisobga olish orqali ijodiy salohiyatni oshiradi.

Kalit so'zlar: ijodiy fikrlash, ijodiylik, pedagogik yondashuv, o'qituvchi, talaba, kreativlik, ta'lim.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim sharoitida talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. XXI asr talab qiladigan mutaxassis nafaqat bilimga ega bo'lishi, balki yangi g'oyalarni yaratish, muammolarni innovatsion usullarda hal etish va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi lozim. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchi ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni shakllantirishda markaziy o'rinni egallaydi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy fikrlash – bu talabaning shaxsiy va kognitiv rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq jarayon. Pedagogik nuqtai nazardan esa, o'qituvchining vazifasi – talabaning individual qobiliatlari, qiziqishlari va motivatsiyasini hisobga olgan holda ijodiy faoliyatni rag'batlantirishdir. Shu sababli, talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining roli ilmiy va amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega.

Ijodiy fikrlash – bu shaxsning yangi va original g'oyalarni yaratish, muammolarni innovatsion yo'llar bilan hal qilish va mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyatidir. Psixologlar ijodiy fikrlashni quyidagi jihatlar orqali aniqlaydilar:

- **Kognitiv komponent:** mantiqiy va abstrakt fikrlash, muammolarni hal etish ko'nikmalari.
- **Emotsional komponent:** motivatsiya, qiziqish, yangilikka intilish va tajriba orttirish istagi.
- **Shaxsiy komponent:** qat'iyat, mustaqillik, xavf-xatarga tayyorlik va innovatsion yondashuv.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy fikrlash faqat bilim olish jarayonida emas, balki talabaning shaxsiy rivojlanishi va kasbiy tayyorgarligida ham muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni rivojlantirish talabaning mustaqil fikrlash, yangilik yaratish va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi.

O'qituvchi talabaning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda bir necha yo'nalishda faoliyat yuritadi:

O'qituvchi talabaning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish orqali uni yangi g'oyalar yaratishga undaydi. Bu quyidagi yo'llar bilan amalga oshiriladi:

- Talabaning fikrlarini qadrlash va ijobiy baholash.
- Xatolardan qo'rqqanlikni o'rgatish va tajriba qilishga imkon berish.
- Innovatsion g'oyalarni ilgari surishga sharoit yaratish.

Har bir talabaning qobiliyatlari, qiziqishlari va motivatsiyasi turlicha bo'ladi. Shu sababli, o'qituvchi:

- Talabani individual xususiyatlarini hisobga olgan holda topshiriqlar beradi.
- Turli darajadagi ijodiy mashqlar va muammoli vaziyatlar yaratadi.
- Talabaning ijobiy va salbiy tajribasini tahlil qilib, uni yanada rivojlantiradi.

O'qituvchi zamonaviy pedagogik metodlar yordamida ijodiy fikrlashni shakllantiradi:

- **Loyihaviy yondashuv:** talabalar mustaqil loyiha ishlarini bajarish orqali ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.
- **Interaktiv metodlar:** guruh ishlari, muhokamalar, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar orqali kreativ qobiliyatlar rivojlantiriladi.
- **Kognitiv strategiyalar:** talaba o'z fikrlash jarayonini boshqarish va tahlil qilishni o'rganadi.

O'qituvchining roli shunchaki bilim berish bilan cheklanmaydi. U shuningdek:

- Talabada o'z fikrini erkin ifoda etish imkonini yaratadi.
- Guruh ichida ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit tashkil etadi.
- Talabaning yangi va noodatiy g'oyalarga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi.

Talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun o'qituvchi quyidagi strategiyalarni qo'llaydi:

1. **Loyihalar orqali o'qitish:** Talaba o'z loyiha ishini yaratish jarayonida mustaqil fikrlashni va ijodiy qaror qabul qilishni o'rganadi.
2. **Kreativ mashqlar:** Masalan, "muammoli vaziyatlarni hal etish" yoki "yangi mahsulot yaratish" topshiriqlari.

3. **Guruhli ishlash:** Talabalar guruhda birgalikda ishlash orqali yangi g'oyalarni ishlab chiqadi va bir-biridan o'rganadi.

4. **Refleksiya va tahlil:** Talabalar o'z ijodiy jarayonini tahlil qilib, natijalarni baholashni o'rganadilar.

5. **Texnologiyalardan foydalanish:** Interaktiv ta'lim vositalari va digital platformalar ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Shu tarzda, o'qituvchi talabaning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda nafaqat bilim beruvchi, balki murabbiy, motivator va innovator sifatida faoliyat yuritadi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi tomonidan ijodiy yondashuvlar qo'llanilgan talabalarda:

- Mustaqil fikrlash qobiliyati 35-40% ga oshadi.
- Yangilik yaratish va muammolarni innovatsion yo'llar bilan hal qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi.
- Talabalar o'z fikrini erkin ifoda etishga va xatolardan qo'rqmaslikka o'rganadilar.

Masalan, universitetlarda loyiha asosida o'qitish yoki guruhli muhokamalar ijodiy fikrlashni rivojlantirishning samarali usuli sifatida keng qo'llaniladi. O'qituvchilar tomonidan berilgan interaktiv topshiriqlar talabalarni yangicha fikrlashga undaydi va mustaqil ijodiy qaror qabul qilishga yordam beradi.

XULOSA

Talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining roli juda muhimdir. U pedagogik rag'batlantirish, individual yondashuv, innovatsion metodlar va ijobiy muhit yaratish orqali talabaning kreativ qobiliyatlarini shakllantiradi. Shu tariqa, o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki murabbiy va motivator sifatida talabaning shaxsiy va intellektual rivojlanishida markaziy rol o'ynaydi.

Zamonaviy ta'lim sharoitida ijodiy fikrlashni rivojlantirish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchining samarali faoliyati talabaning ijodiy salohiyatini maksimal darajada ochishga xizmat qiladi va innovatsion g'oyalarni yaratishga tayyorlaydi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Razzoqovna, G. O. (2021). *Psychological and Pedagogical Foundations of Formation Artistic Perception and the Development of the Creative Imagination of Schoolchildren in Fine Arts Lessons*. The Journal of Contemporary Issues in Business and Government.

2. Kulmuminov, U., & Khudaybergenova, S. B. (2024). *Pedagogical Foundations for the Development of Creative Skills in World Science*. International Journal of Artificial Intelligence.

3. Yunusalieva, N. (2024). *Creative Pedagogy Fostering Innovation and Critical Thinking in Education*. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 29, 183-191.
4. Brown, N., Ince, A., & Ramlackhan, K. (2024). *Creativity in Education: International Perspectives*. UCL Press.
5. Misirova, N. T., Orishova, H. (2022). *Pedagogical Fundamentals of Developing the Creative Professional Activity of Future Primary School Teachers*. European Scholar Journal, 3(6)